

De sluier tussen ons en de werkelijkheid

‘De scepsis over wat we kunnen weten is op z’n minst 2000 jaar oud,’ vertelt **Han Thomas Adriaenssen**. Als kenner van het filosofisch scepticisme verdiept hij zich ook graag in het denken van anti-sceptici, zoals John Wilkins. In tijden van nepnieuws en alternatieve feiten leert deze 17e-eeuwer hem ondanks alles optimistisch te zijn.

Het komt bijna niet meer voor dat aankomende eerstejaars verwachten bij de studie filosofie de zin van het leven of een weg naar geluk te vinden. Daar heeft de invoering van het examenvak filosofie op de middelbare school korte metten mee gemaakt. Han Thomas Adriaenssen, die filosofie van de middeleeuwen en vroegmoderne tijd doceert, onderkent natuurlijk dat in de klassieke oudheid iedere wijsgeer probeerde zich een weg te denken naar berusting en gelijkmoedigheid. Maar hij haast zich te vermelden dat zijn vak sinds de oudheid behoorlijk is veranderd en er van die erfenis weinig meer is te bespeuren.

Toch lijkt het aardig om op de drempel van de maand van de filosofie te informeren wat een kenner van het filosofisch scepticisme (want dat is Han Thomas) de bezorgde burger aan geruststellends kan bieden in deze tijden van alternatieve feiten, informatiebubbels en verdachtmakingen tegen de wetenschap. Adriaenssen heeft de reputatie lastige filosofische kwesties glashelder over het voetlicht te brengen; een talent dat hem tot vier keer toe de titel docent van het jaar van zijn faculteit heeft opgeleverd. Hij promoveerde cum laude op een bekrond proefschrift over scepticisme en representatie, en publiceerde vorig jaar het boek *Representation and Scepticism from Aquinas to Descartes*, waarin hij hetzelfde onderwerp nog verder ontleed heeft. Want de filosofie mag de claim dat we door ons verstand berusting kunnen bereiken dan wel hebben afgeschud, het even oude sceptische idee dat het nog knap lastig is om de werkelijkheid überhaupt maar te kennen, is veel hardnekkiger gebleken. ‘Die scepsis over wat we kunnen weten is op z’n minst 2000 jaar oud,’ zegt Adriaenssen.

Bezorgde ergenis

Het is het einde van de dag, hij zit op zijn werkkamer en de details buiten de hoge ramen die uitgeven op de Oude Boteringestraat beginnen heel passend te vervagen in de ingezette schemering. Adriaenssen grijpt een glas en houdt het omhoog. Ik zie z’n gezicht als door een lens even vervormen en meedeinen in het klotsende water, dan zet hij het weer met een knal neer op het tafelblad. Het klinkt allemaal heel echt en concreet. Dat was een glas, dat was een knal, maar was dat zijn gezicht? Voor een echte scepticus is alles wat

Han Thomas Adriaenssen (1985)

is assistant professor aan de Faculteit Wijsbegeerte. Hij behaalde bij de RUG zijn masters filosofie en Italiaans (beide cum laude) en studeerde vier jaar Russisch. In 2008 ontving hij een Toptalent-subsidie van NWO. Hij promoveerde in Groningen in 2013, eveneens cum laude. In juli 2015 ontving hij een Veni-subsidie voor een onderzoek naar Aristotelische filosofie. Hij is sinds 2016 lid van de Young Academy Groningen. Op 28 maart 2018 werd hij geïnstalleerd als lid van De Jonge Akademie van de KNAW.

we zien door onszelf bedacht. Adriaenssen gaat er eens goed voor zitten: ‘Als we iets waarnemen, dan vormen we daar in onze hersenen als het ware een plaatje van,’ zegt hij. ‘Maar dat plaatje, die film, dat is je eigen individuele voorstelling, het is niet de werkelijkheid zelf. Alsof je bent opgesloten in je eigen interne bioscoop zonder dat je op kan staan, de zaal kan verlaten en naar buiten lopen om na te gaan of wat je ziet wel klopt in de echte wereld. We weten niets zeker, daar komt het feitelijk op neer.’

Dat we nooit iets zeker weten, dat er voor elke bewering over de werkelijkheid evengoed een ander kan worden aangedragen, dat scepticisme heeft heel wat filosofen vervuld

met een bezorgde ergernis. De anti-sceptici gingen op zoek naar een weerwoord op de bewering dat alles onzeker is en onze eigen vervorming van de wereld ons als een sluier omgeeft. Hun antwoord was eenvoudig: ‘dan is dat maar zo’. Natuurlijk, absolute zekerheid is nooit haalbaar in morele besluitvorming, ook niet in de wetenschap en zeker niet in de politiek. Maar dat is gewoon zoals het is. En je kan ook niet gaan zitten wachten tot je absolute zekerheid hebt bereikt, want dan gebeurt er niks. ‘We zullen ons erbij moeten neerleggen dat we ons nu en dan vergissen. Als we alle *redelijke twijfels* maar hebben uitgesloten.’

Redelijke twijfel

Het betoog van Adriaenssen begint heel bijdetijds aan te voelen. Beelden van Amerikaanse woordvoerders doemen op die beweren dat er naast de feiten ook nog eens alternatieve feiten bestaan. Dat voor heikele politieke onderwerpen, zoals klimaatverandering, nog veel onderzoek nodig is omdat we niets zeker weten. Het zijn de tijden van nepnieuws en informatiebubbels. ‘Met “alternatieve feiten” kan ik niks,’ zegt Adriaenssen. ‘Dat het soms ingewikkeld is om een feit vast te stellen, geeft ons nog niet het recht alternatieve feiten de wereld in te liegen.’ Hij zegt het zonder een sprankje wanhoop, wat het vermoeden voedt dat de filosofie hem ondanks alles toch enige gemoedsrust heeft bezorgd. De zeventiende-eeuwse anti-sceptici die

Vervolg op pagina 6 →

Vrouwelijke hoogleraren en bestuurders hard nodig

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Dat het percentage vrouwelijke hoogleraren aan de RUG nog altijd maar op negentien procent staat, is een ernstig probleem dat ik graag zou oplossen. Toen ik rector werd, wilde ik hier zo snel mogelijk iets aan doen. Inmiddels besef ik hoe weerbarstig deze problematiek is. Ondanks onze aandacht voor meer diversiteit, zit er nog altijd te weinig beweging in en daar ben ik absoluut niet trots op. Het huidige percentage moet flink omhoog: we streven naar 27% in 2020. Tegelijkertijd moet ik hierbij een kanttekening maken. Landelijk is afgesproken dat bijzonder hoogleraren en hoogleraren in dienst van het UMCG niet meetellen bij de berekening van dat percentage. Verder blijkt dat wij veel hoogleraren in vaste dienst hebben die lang bij ons blijven. Daardoor duurt het langer voordat we de kans krijgen om vrouwelijke opvolgers te benoemen. Door de jaren heen is het absolute aantal vrouwelijke hoogleraren wel gestegen, maar feit is dat we meer mannen hebben aangesteld dan vrouwen. Bovendien: hoe hoger de rang, hoe minder vrouwen je tegenkomt. We krijgen wel steeds meer vrouwelijke promovendi en universitair docenten, maar de kloof tussen mannen en vrouwen groeit vanaf de functie van universitair hoofddocent. Hoe kunnen we deze scheve verhouding recht trekken? We hebben in ieder geval bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap vrouwen voorgedragen voor een Westerdijkleerstoel. We boeken succes met ons Rosalind Franklin-programma: meer dan tachtig vrouwen zijn aangenomen in een tenure track richting het hooglerarschap. Allemaal topwetenschappers die zo goed zijn dat ze soms zelfs worden weggekocht, vooral in disciplines waar vrouwelijk talent schaars is. Verder letten onze diversity officers zorgvuldig op het benoemingsproces. De wens van veel wetenschappers om 'more of me' te zien in hun opvolgers moeten we tegengaan. Daarom zijn divers samengestelde benoemingscommissies nodig. Ook kun je eisen dat minstens de helft van de kandidaten voor een benoeming vrouw moet zijn. Een ander beleidsvoornemen is het instellen van een quotum zodat faculteiten pas een man als hoogleraar mogen benoemen nadat ze een bepaald aantal vrouwen hebben aangesteld. Dat wordt nog een lastige discussie. Zo is het voor faculteiten met maar 10% vrouwelijke hoogleraren onmogelijk binnen korte tijd een percentage van 25% te behalen. Toch moeten we die kant uit. Dat er genoeg ambitieuze, capabele vrouwen rondlopen die hoogleraar kunnen worden, staat voor mij als een paal boven water. Tot slot moeten we zelf het goede voorbeeld geven. In Groningen hebben we nog nooit een vrouwelijk collegelid gehad, dus dat wordt hoog tijd. Aangezien het hele college de komende anderhalf jaar wisselt, krijgt de Raad van Toezicht maar liefst drie kansen om een vrouw te benoemen. Ik zou het prima vinden als een vrouw na mijn aftreden rector wordt. De eerste kans nu is de benoeming van een nieuwe voorzitter. Zeker is dat we alle zeilen moeten bijzetten om de scheefgroei recht te trekken. We laten nu te veel vrouwelijk talent onbenut en dat is zonde: we hebben die vrouwelijke hoogleraren en bestuurders hard nodig.

Elmer Sterken, rector magnificus

'Dat het soms ingewikkeld is om een feit vast te stellen, geeft ons nog niet het recht alternatieve feiten de wereld in te liegen'

hij onderzoekt verschaffen hem kennelijk voldoende optimisme om tegen deze tijd opgewassen te zijn.

Op de vraag wie van die filosofen hij tot leven zou willen wekken om gezamenlijk naar het nieuws van vandaag te kijken, hoeft hij niet lang na te denken. 'John Wilkins,' zegt hij, die in de jaren 60 van de 17e eeuw over natuurwetenschappelijke methodes schreef:

Wilkins was een filosoof, een parlementariër, cryptograaf, matige wetenschapper en bisschop die in tijden waarin de partijen in Engeland elkaars bloed wel konden drinken, – Oliver Cromwell was zijn zwager – in staat bleek om met iedereen in gesprek te blijven zonder dat hij op het schavot belandde. Wilkins was ervan overtuigd dat meningsverschillen ontstaan door spraakverwarring, hij werkte vergeefs aan een taal zonder

ambigüiteit.

'Ik zou hem met een klimaatscepticus willen laten discussiëren,' zegt Adriaenssen. 'Zo eentje die zegt dat niemand absoluut zeker weet dat de stijging van temperatuur het gevolg is van menselijk handelen, en dat we daarom alles bij het oude moeten laten. En wat ik zo leuk aan Wilkins vind: hij zou beginnen met de man van harte gelijk te geven. 'Inderdaad,' zou hij zeggen, 'er is theoretische twijfel mogelijk. Maar niet alle theoretische twijfel is redelijke twijfel. Je moet ook laten zien dat je alternatieve verklaringen redelijke verklaringen zijn.' Dat is wat Wilkins doet: hij gunt de scepticus eerst wat hij wil, namelijk de erkenning dat het vaak onmogelijk is alle theoretisch denkbare twijfel uit te sluiten, en vervolgens zegt hij: en wat jij wil doet er niet zo veel toe.'

Perverse Cartesiaanse persvoorlichter

Adriaenssen heeft er duidelijk plezier in. Ik vraag hem hoe hij het ervan af zou brengen als huisfilosoof van het Witte Huis. 'Stel, jouw werkopdracht is het om de claim dat alle nieuws nepnieuws is van een filosofische basis te voorzien. Zou je daartoe in staat zijn?' 'Oh zeker,' zegt Adriaenssen. 'Heel eenvoudig. Dan zou ik selectief aan alle beweringen in de pers van die enorm hoge eisen gaan stellen, namelijk dat we alles absoluut zeker moeten weten. Anders weg ermee. Zoals Descartes dat deed. Dan zou ik alle degelijke kranten met die eis doorlichten. Ik zou dat selectief doen natuurlijk, dat is niet zo moeilijk.' Hij valt even stil, waarschijnlijk in beslag genomen door een plotse voorstelling in zijn eigen interne bioscoop. 'Ik zag mezelf daar al staan; als een buitengewoon perverse Cartesiaanse persvoorlichter,' verontschuldigt hij zich en lacht.

'En als jouw alter ego als journalist bij die persconferentie is en jou dat allemaal hoort beweren?' 'Mijn alter ego zou, net als Wilkins, eerst verzoenend beweren dat die twijfels allemaal mogelijk zijn. Maar er dan wel aan toevoegen dat ze irrelevant zijn.' Hij lacht opnieuw. 'Wilkins roeide tegen de tijd in, maar hij was een optimist. En dat ben ik ook. Gek genoeg heb ik dat van die sceptici geleerd; niet te denken zoals zij.'